

življenje pri raznih narodih in stanovih, na razne razmere staršev in sploh na vse, kar sega v okrožje otroškega življenja. Imamo mnogo pedagoških knjig, a popolne knjige o otroški naravi (Kinderkunde) še nimamo, akoravno imamo pred sabo lepe Fröbelnove rasprave o otroškem življenju.

Pedagogijsko pravilo pravi: „Ogdojaj otroka, da bode v vseh rečeh krepek in samostalen!“ To pravilo veljá že davno, toda le na podlagi britkih skušenj, ne pa po tem, da bi se bil kdo prizadeval otroško naravo popolnoma poznavati. Ljudstvo se je davno že podučevalo v šolah, toda, kako je to, da ni bilo do sedaj in še sedaj ni sposobno, da bi svojo nalogo in stopinjo v državi moglo prav razumeti. Časi se vedno spreminjajo, in bolj ko kedaj, je treba sedaj, da se v ljudski šoli izreja ljudstvo za sedanji duh časa, kateri nikdar ne miruje, temuč pušča za seboj vse, ki niso marljivi in ne razumevajo njegove naloge. Sedanja šola mora v prvi versti vzrejati mladost, ki vé samostalno misliti in delati. Samostalno mišljenje in dejanje človeka žlahtni in postavlja v pravo stopinjo moštva in značaja. Samo po sebi se razume, da se mladini morajo pri tem tudi vcepiti prava pravna vodila. Posebno je pri ženski mladosti treba paziti, da se ne vzreja enostransko, temuč v duhu terdnega, neomahljivega, pobožnega značaja. Odkritoserčni (nehlinjeni) pobožni značaj je prvi pogoj pri vsaki, posebno pa še pri ženski odreji.

K naravnemu podučevanju šteje se tudi to, da naj bode podučevanje soglasno (harmonično), t. j. tako, kakaršno je vse naravi. Tù pa tam vidimo ljudi, ki so se v mladosti mnogo učili, pa vendar pozneje o priučenem ne znajo gospodariti, ker njihovo delovanje se nikakor ne vjema z njihovimi vednostimi. Vzrok temu je enostransko podučevanje, ktero se ni opiralo na pravo dušno zavednost. Človek je že po naravi tak, da ga naj več občutki vlečejo k temu ali unemu dejanju, tedaj se naša dejanja naj več ravna po naših mislih in domišljijah. Naloga ljudske šole je tedaj, da ne zbuja le duha, temuč tudi serce, in ne le vednost, temuč tudi ljubezen do kake reči. Podučevanje mora tedaj vsega človeka — po vseh njenih zmožnostih — obsegati in obdelovati, potem more se reči, da je naravno.

Dragi učitelji, prevdariti, kaj pomenja beseda „naravno“, in ravnajte se pri podučevanju in vzrejevanju *n a r a v n o*; kmali videli boste lep sad in v bližji že splošne lepe pridelke! P.

Kmečki stan in šolska omika.

Med prostim ljudstvom sliši se še vedno kriva misel, da kmetu ni treba veliko šolskega poduka, da je dovolj, da le zna brati in za silo

pisati. Vidi pa se, da ta misel dan danes nič več ne veljá, in da tudi nima nikakoršne podlage. Spominjamo se, kaj smo o tem brali v „Slov. Gosp.“ l. 1867, št. 23, in zdi se nam vredno, da tu posnamemo nekaj iz spisa „o pravem kmetu“. Tu g. T. pravi: „Mnoge druge stvari bi se še lahko navedle, ktere so potrebne pravemu kmetu; hočem vendar le samo edno pridjati, kar je posebno v današnjih časih neogiblivo potrebno, t. j. dobra šolska omika in izobraženje uma. Dokler je bil kmet neveden in sirov, bil je potlačen, ubog, zaničevan. Odreja in omika ste ga vendar tudi v mnogih straneh osvobodile. Vpeljanje ljudskih šol, v kterih se vsi otroci jim primernih stvari učijo, je ravno za kmetički stan neizmerna dobrota postalo, in ga je povzdignilo v ednako ravnopravnost z drugimi bolj čislanimi stanovi. Sicer še dan denašnji mnogi mislijo, da se ni potrebno niti mnogo učiti, niti mnogo znati, če kdo hoče samo kmet biti; pa mnogo je vendar v tem, kake si ti ljudje mislijo kmete. Res mnogo ni potrebno omike in uma pri delu, ktero tudi lahko vsaka mašina opravlja; kteri vendar samo tako dela, tudi ni pravi kmet; in kteri nič dalje ne vé in ne dela, kot samo vse po stari navadi, ta v današnjih časih ne more napredovati in skorej tudi ne obstati. Kakor je delal oče in dedek, je znabiti prek in prek zadosti bilo za one čase; naši časi so vendar celó drugi, in zahtevajo zatoraj tudi mnogo več od gospodarja in obrtnika.

Kteri tega ne veruje, naj pogleda na velik napredek, kterega je činilo gospodarstvo v zadnjih stoletjih. Hočemo ga v kratkem navesti: Razširilo se je sploh sejanje krompirja, kteri mnogo milijonov ljudi hrani; vpeljala se je živinoreja v hlevih z deteljo, sejanje bele in rumene pese (burgunške repe, Runkelrübe), po čemur se je živinoreja za dve tretjini pomnožila; iznašli so se lajši in boljši plugi, brane; napravile so se mašine, s kterimi se mlati, seje, kosi, in še mnoge druge gospodarstvu zlo hasnovite mašine, po kterih se ne odstranijo samo mnogi in veliki stroški, temuč se tudi olajša poljedelstvo; napeljeva se voda iz mnovega zemljišča po odtokih, in se tako pridobi mnogo zemlje za obdelovanje; zboljšala so se gnojšča in sploh pripravljanje gnoja; rabi se nov zeló hasnovit gnoj: koščena moka, gvano itd., po kterem so se pridelki poljedelstva zeló poboljšali in pomnožili; vpeljalo se je sejanje novih zeló hasnovitih gospodarskih stvari, p. tobaka, mela; povzdignila se je sviloreja; zboljšala živinoreja, bčelarstvo in mnogo drugih stvari. Moramo res po pravici reči, da skoraj ni oddelka v gospodarstvu, v kterem se ni posredno ali neposredno zeló napredovalo.

Od kod pa dojdejo in so došli vsi ti napredki? Gotovo ne iz nevednosti, nemislečnosti in da se je držalo starega kopita; temuč iz pre-mišljevanja, prevdarjanja in dobrega spoznanja!

Ob času naših dedov in prededov je kmet lahko dobro živel, brez da bi se bil mnogo učil. Poljedelstvo je še bilo sploh v zibki; zemljišča so se dobivala še jako dober kup; obresti najemnine, plačila težakov in sploh potreboče so bile še zeló male. To je sedaj vse drugače; cena zemljišč in težakov plačila so trikrat več. Iz vsega tega sledí, da gospodar mora trikrat več pridelati, če hoče izhajati. Mora si zatoraj vsak gospodar prizadevati, da si, kar le mogoče, malo stroškov dela, in kakor le more, za obilno žetev skrbi. Pri tem pa je potrebno mnogo premišljevatí, opazovati in prerajtovati, da, gotovo veliko več, kakor je to treba marsikteremu delavcu v fabrikah ali obertniku. — Tako móra pravi kmet pred vsem drugim dobro znati, kaka perst se nahaja na njegovem zemljišču, da potem presoditi more, kaka zelišča na njem naj bolj rastejo. Potem še le presoditi zamore, kako ga obdelavati, gnojiti in kaka zelišča na njem poredoma sejati. Vsak kraj ima tudi svoje posebne sposobnosti, to pa se mora dobro znati, če hočeš mnogo dobička pridelati; tudi vsako zelišče ima svoje posebne potrebe, in prinaša samo tedaj mnogo dobička, kedar se one dobro spoznajo in se po njih ravna.

Pravi kmet dobro vé, da si vso gospodarstvo naj bolj povzdigne, če si priskerbi mnoge krme in izredi mnoge živine. Mnogo krme daje mnogo gnoja, gnoj pa je prava moč vsega kmetovanja.

Starokopitneži so še zmirom zadovoljni s slabo krmo, s zločestimi travniki, pašami in s praho. Pretehtajoči kmet pa skoro spozná, da si na njivi, na katero vseje detelje, pese in kuruze za kermo, več senine vrednosti pridelal, kot na jednako velikem travniku, in da si zatoraj tudi v razmeri več živine redí in več gnoja napravi. — On računa, — in to je prva skušnja dobrega in umnega gospodarja. Brez računjenja, merjenja, vaganja se ne more dobro opazovati, se ne more na tanko pogledati v gospodarske potrebe. Če kmet začne računati, mora gotovo tudi začeti segati po napredku v gospodarstvu, in ga mora rabiti v svojo korist. Staro kopito nima večega neprijatelja, in vpeljanje novih stvari nima boljšega in zaneslivejšega prijatelja in skušnje kakor računjenje. Ako si kmet izračuna, da si z boljšim plugom svojo delo hitreje in bolj opravi, in toraj toliko in toliko časa in delavnih moči prihrani, si ga bode naskoro kupil, kajti se mu stroški za njega v kratkem povernejo. On si bo v kratkem izrajtal, da mu denarji morajo dobre obresti prinašati, s kterimi si je popravil gnojišče, kupil mavca, različnega dobrega orodja ali dobrih gospodarskih knjig in časnikov.

Sicer kmet navadno ne bere rad, nima tudi mnogo časa za to; prosto urico vendar za to vsak lahko najde, če le hoče; in človek, kteri pretehtovati vé, gre tudi rad dalje po tej poti, da si priskerbi nekoliko poduka in zvé skušnje drugih.

K vsemu temu je vendar pred vsem drugim potrebna dobra šolska omika; ona je silna moč, koja še le čini, da kmet umeje svoj posel (svoje delovanje). — Ravno kakor mora priti fant, koji hoče biti obertnik, k dobremu mojstru za učenca, ravno tako bi morali stopiti fantje, koji hočejo biti dobri gospodarji, v šolo k dobrim gospodarjem; in ko bi se pri tem že bili nekoliko naučili, bi še morali potovati, da vidijo, kako se tudi dela v drugih krajih in pri drugih umnih gospodarjih; in tako dobro skušeni bi se še le morali vrniti na svoje posestvo. Bogati kmetički sini bi pa tudi morali obiskovati dobre kmetičke šole, v kterih bi se naučili za celo svoje življenje naj koristnejših stvari. Tukaj se še le učijo svoj pravi poklic dobro poznati; tukaj si prilastijo potrebnih naravnih znanost, in se naučijo po svojem opazovanju vsa važna zboljšanja in napredke v gospodarstvu in kako te rabiti.

Če pa kmetički sin takih šol ne more obiskovati, naj bere marljivo v veliki knjigi narave; naj opazuje mnogovrstno in čudežno bitje in življenje narave, koja bo njegova delavnica. Previden mladenec kmečki bo vse žile napenjal, da postane pravi kmet, ker pravi kmet je previden, svoboden in srečen mož.“

Jeza, čmernost ali nevolja.

„Ne, učitelj bi jaz ne bil, ker ubogi učitelji se morajo preveč jeziti“, tako se navadno sliši, kedar se meni o šoli. Resnica, da si večina ljudstva učitelja brez jeze misliti ne more, kot vojaka brez berka, je tako znana, kot so berači povsod. Da so se učitelji nekđaj jezili, in da se še vedno jezé, je žalibog! le preresnično; ali se pa učitelji tudi morajo jeziti, je pa drugo vprašanje. Ako že Lessing pravi: „Ni ga človeka da bi moral“, potem smemo reči: „Ni ga učitelja da bi se moral jeziti!“ Ako se pa vse eno jezi, tedaj ne škoduje to le njemu, ampak tudi učencem. Zato se nam zdi potrebno, da premislimo naj prej, kaj je jeza in kako škoda ona učiteljevi delavnosti napravlja, in koji so naj bolje obvarovalni pomočki zoper jezo.

Jeza je oni mučiveni in britki občutek čez stvari, ktere našemu muenju nasprotujejo, ktere pa spremeniti ne moremo, je nevolja čez vse hudo, ktero nas zadene po lastni ali ptuji krivdi, zmešana s hudobno mislijo, začetniku nevolje krivico storiti. Jeznega in čmernega imenujemo človeka, kterega nejevolja in čmernost, razdražljivost in občutljivost tako nadvladajo, da se zamore jeziti tudi za najmanjšo malenkost, za pičico v steni in muho na stropu. Tako neprijetno stanje izvira dostikrat iz velike slabosti in telesne bolehnosti. Mislimo, da je le prav malo takih v učiteljskem stanu, koji bi ne bili več ali manj časa zdihovali in ter-